

Kasdienybės grožio pajauta lietuvių literatūroje

Kasdienybė dažniausiai yra suprantama kaip monotoniškas, nuobodus, varginantis darbas. Anksčiau alinančią fiziškai žemdirbio buitį palengvindavo ryšys su miškais, pievomis, upėmis, jų grožio pajauta. XX amžiuje nykstant kaimams, vykstant industrializacijai, karams, žmonėms sparčiai kraustantis gyventi į miestus individas, atrodo, neteko ir gamtos, kaip pagrindinės dvasinės atramos nelengvame gyvenime. Šiame amžiuje susiformavusios modernizmo krypties atstovai buvo tie, kurie pirmieji išvelgė ir įamžino grožį miesto kasdienybėje. Tai galima pamatyti estetizmo atstovo Henriko Radausko eilėraščiuose bei modernios poetės Juditos Vaičiūnaitės lyrikoje.

Lietuvių lyrikoje ilgą laiką vyravo neigiamo miesto vaizdavimo tradicija, atsiskleidžianti, pavyzdžiui, Žemaitės kūryboje. Šią tradiciją visiškai pakeitė XX amžiaus išsivijęs poetas Henrikas Radauskas, pradėdamas žiūrėti į mieste slypinčios kultūros simbolius kaip į grožio šaltinį. Tai matoma eilėraštyje proza „Degas“, kuriame teigiama, kad net dievams neturėtų būti leista atsisėsti į XIX amžiaus impresionisto nutapytą krėslą. Taip poetas iškelia miestų muziejuose saugomą meną kaip aukščiausiojo grožio vertybę. Kaip ir H. Radausko kūryboje, ši kultūros adoracija atskleidžiama ir Juditos Vaičiūnaitės eilėraščiuose. Ji augo inteligentų šeimoje, buvo itin išsilavinusi ir nepaprastai domėjosi menu, kurį galėjo išvelgti net ir kasdieniškose buities detalėse. Tai atsispindi eilėraštyje „Kavinukas su pastoralėm“. Jame viryklės ūžimas yra palyginimas su fleitų, klavesinų skambesiu. Šie menami muzikos garsai leidžia suirzusiam dėl neplautų indų lyriniam subjektui iš nykios buities tarsi pakilti į meno pasaulį. Tai J. Vaičiūnaitė ir H. Radauskas savo eilėraščiuose išryškino miesto žmogaus išvelgiamą kultūros grožį kasdienybėje.

XX amžiuje susiformavus modernizmo estetikai gamta nebebuvo suvokiama kaip pagrindinis įkvėpimo šaltinis, bet jos, kaip universalaus grožio simbolio, vaizdavimas išliko dažnas įvairių rašytojų kūryboje. Vakarų kultūros žmogus H. Radauskas gamtą suvokia kaip neatsiejamą miesto dalį. Būtent jos gyvybingumas, veržlumas priverčia užmiršti nykią kasdienybės rutiną, destruktivų aplinkinį pasaulį. Tai ryšku eilėraštyje „Stebuklas“. Tvorą išlaužiančios alyvos yra pavasarį atgimstančios gamtos simbolis. Skrendančių alyvų vaizdas pravirkdo praeivį, sujaudina tarnaitę (tai dažnas įvaizdis H. Radausko poezijoje). Poeto transformuota urbanizuotos erdvės gamta leidžia žmogui pajusti gyvenimo džiaugsmą, ekstazę. Miesto kultūros poetės Juditos Vaičiūnaitės lyrikoje taip pat pabrėžiama kiekviename didmiesčio augale slypinčios gyvybės grožio pajauta. Gamtą, kaip ir H. Radauskas, poetė vaizduoja gyvybingą, veržlią. Pavyzdžiui, eilėraštyje „Saulėgraža“ statybvietyje išaugusi gėlė personifikuojama, sakoma, kad ji turi indėniško kraujo,

simbolizuojančio laisvą dvasią, nevaržomumą. Eilėraščio lyrinis subjektas žavisi šia karališka saulėgraža, kuri tarsi sujungia senąjį miestą (minimi viduramžiai, barokas) ir statomą modernųjį Vilnių. Galima teigti, kad ir J. Vaičiūnaitė, ir H. Radauskas atvėrė urbanizuotoje aplinkoje slypintį gamtos grožį.

Kiekvienoje epochoje grožio pajauta buvo pagrindinis menininkų kūrybos šaltinis. XX amžiuje pasaulį siaubiant karams, dėl totalitarinių režimų žiaurumo mirštant daugybei žmonių grožį išvelgti kasdieniškoje aplinkoje tapo sunku. Du karus ir emigracijos sunkumus išgyvenęs Henrikas Radauskas atsiribojo nuo pasaulio destruktijos ir poetizavo meno kūriniais ir miesto gamtoje slypintį grožį. J. Vaičiūnaitė irgi tarsi izoliavo save nuo varžančios kūrybos laisvę Lietuvą okupavusių sovietų sistemos ir lyrika išreiškė kasdieniškoje aplinkoje esančio meno ir gamtos grožio pajautą. Taigi J. Vaičiūnaitė ir H. Radauskas išvelgdami nepaprastumą ir stebuklingumą atrado būdą, kaip išgyventi nuobodžioje, monotoniškoje, asmenybei atsiskleisti neleidžiančioje aplinkoje.